

Martin György: A magyar nép táncai

Nagy sportversenyeken, ifjúsági találkozókön, ahol a világ különböző népeinek fiai és leányai találkoznak, ma már ritkán hiányzik a résztvevők népi táncának és zenéjének parádés bemutatója, ugyanis a nyelvek elválasztó hatását mindmáig legkönnyebben és leggyorsabban a zene, az ének és a tánc tudja áthidalni. Különösen a táncot, mint az egyik legkifejezőbb művészetet, régóta úgy tartja számon a közvélemény, hogy a legtöbbet tudja elmondani a népek jellemző közösségi tulajdonságairól. Bár ez a gondolat igen sok félre- és belemagyarázásra adott alapot, mégsem lehet elvitatni bizonyos igazságát. Egyedi lelki sajátságokat szükségtelen belevetíteni, mégis igaz, hogy a táncban egy-egy nép vagy etnikum kultúrájának karakterisztikus vonásai is megmutatkoznak. A magyar tánc tekintélye különösen nagy. Hatása a kelet-európai térségben csak a lengyel táncokéhoz hasonlítható. A 18. század vége, a nemzeti ébredés kora óta írók, költők, tudósok, magyar és más nemzetbeli különféle foglalkozású emberek tollából számos leírás született, amely a magyar táncot dicséri, különleges szépségét, speciális voltát méltatja.

Vajon mi is a *magyar tánc*? Az első pillanatban nagyon egyszerűnek tetszik ez a kérdés, s aki tud táncolni, már mutatná is a figuráit. Pedig ha csupán egy közismert példára utalunk, már gondolkodóba kell esnünk. Mennyire mások voltak azok a magyar táncok, amelyek Liszt, Berlioz, Brahms muzsikáját ihlették, s mennyire mások, amelyek a Bartókét és a Kodályét. Az a közvélemény, amelytől joggal megkívánható a nemzeti kultúra jó ismerete, valójában nem tudja, mi a magyar tánc. Honnan is tudná, hiszen a népi együttesek műsora, vagy a tánciskolákban tanított táncok csupán egyfajta koreográfiai irányzatot, ha úgy tetszik, divatot testesítenek meg, de nem ismertetnek meg vele. Jó ismeretterjesztő munka pedig néhány régi, elfelejtett és megvásárolhatatlan könyv megjelenése óta sokáig nem készült. Martin György kötete ezért hézagpótló.

A jól megírt tudományos ismeretterjesztő munka nemcsak eredményeket közvetít a laikus olvasónak, hanem betekintést nyújt a tudományszak módszertanába, megismertet legfőbb célkitűzéseivel, problémáival is. Martin könyve mindezeket a követelményeket teljesíti. Nagyon fontos szemléletbeli erénye, hogy azok tudatában, amiket fentebb elmondottunk, nem mindenáron az *igazi* magyar táncot kutatja, hanem a magyar népi táncművelés nagy történelmi múltját, sokszínű táji változatait és a hozzája fűződő gazdag szokásvilágot ismerteti meg az olvasóval. Igazi magyar táncot keresni haszontalan vállalkozás lenne a szó egyedi értelmében. Nem azért, mert a magyar táncművelés a legszervezesebben gyökerezik az európaiban, hanem mert még a nemzeti társastánc, a csárdás sem egyetlen változatban, hanem sokféle figurája, variánsa révén *igazi*, azaz jellemző a magyarságra.

A könyv első fele evolúciós sorba rendezve mutatja be a magyar nép táncait. A középkor végétől, az első hiteles adatok fölbukkanásától követi a régi stílus fejlődési állomásait: az ősi körtáncokat, majd azt, hogyan váltak a régi fegyvereszközös táncok pásztortáncokká, illetőleg miként kapcsolódtak az ugrós és legényes táncsaládhoz, milyen emlékeket hagytak táncművelésünkben a régi nyugat-európai párostáncok. A történelmi adatokból ismert táncok jelentős részét többé-kevésbé változott formában őrizte meg a néphagyomány. De nemcsak megmaradtak, olykor a táncélet peremére szorulva, mint a leánykörtáncok, máskor a táncrend fontos elemeként, mint a mezősegi legényes, hanem alapját képezték a 18. század második felétől kibontakozó új stílusnak. Az új stílus két tánc, a verbunk és a csárdás, az egész újkori magyar népi táncművelést egységesen áthatotta. A történelmi ismereteket és a gyűjtött táncfolklórt egymásba ötvözve, egymásból magyarázva adja elő a szerző.

Az egyes táncfajták elterjedését, népszerűségét és sokféle változatait a könyv másik fele a magyar nyelvterület végigpásztázásával mutatja be. Három nagy tánc-

dialektust — Duna-vidék, Tisza-vidék, Erdély —, ezeken belül számos kisebb egyiséget különböztet meg. A dialektusok segítségével alkalom nyílik a táncok táji divatjainak, változásainak szemléjére, és itt ismerkedhet meg az olvasó a tánc-hagyomány számos olyan fontos összetevőjével mint a táncrend, a tánczene és hangszerei, a táncolás helye, illeme, egyéb szokásai. A dialektusok sem egymástól, sem más — főleg a környező — népek táncművelésétől nincsenek elzárva, hanem ellenkezőleg, mind egymással, mind a környezetükkel szoros összefüggésben kerülnek tárgyalásra.

Martin György könyve csupán ízelítő abból a hatalmas ismeretanyagból, amelyet a hazai néptáncutatók, köztük az egyik legjelesebb, a szerző, a népzene gyűjtéssel párhuzamosan fölhalmoztak. Csak kóstoló nemzetközileg elismert és számon tartott tudományos eredményeiből is. Ez a könyv a Corvina kiadó nagy sikerű „Magyar népművészet” című sorozatában látott napvilágot értően megválogatott irodalmi és zenei példákkal, színes és fekete-fehér fényképillusztrációkkal kísértén. Amikor egyfelől annak örülünk, hogy egyidőben négy világnyelven is megjelent, másfelől nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy csak ma, és nem sokkal korábban vehetjük kezünkbe ezt a szép, gondosan megalkotott kötetet. (Corvina, 1974.)

NEGYEDI LÁSZLÓ

Krupa András: Hiedelmek, varázslatok, boszorkányok

Az utóbbi időben megélénkült a hazai nemzetiségek, köztük a szlovákok néprajzának kutatása. A múlt év végén a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségének kiadásában látott napvilágot az Esztergom környéki szlovákok népdalainak gazdag gyűjteménye, az idén pedig újabb értékes munka jelent meg, Krupa András könyve a Békés és Csanád megyei szlovákság hiedelemvilágáról.

Krupa András neve szakmai körökben jól ismert, a dél-tiszántúli szlovákság folklórájának legjobb kutatójaként tartják számon. Tucatnyi tanulmányát, cikkeit és 1970-ben a Békéscsaba környéki szlovákok ünnepi népszokásairól írott könyvét azonban nem csupán a kevésbé földolgozott téma fontossága minősíti, hanem összehasonlító módszere és értékes gyűjtési eredményei is.

Az alföldi szlovákság csoportjai, távol esvén az összefüggő szlovák nyelvterülettől, kétszáz éves különletük alatt sajátos arculatot vetek föl, mely mind a szlovákiai szlovákságtól, mind a környezetüktől megkülönbözteti őket. A dél-tiszántúli szlovák etnikai csoport speciális jellege kultúrájának különböző területein eltérően mutatkozik meg. Ha például a hagyományos paraszti gazdálkodásban vagy a települések képében próbálunk etnikus jegyeket találni, kevés eredményre jutunk. Sokkal inkább megragadhatók a népi építkezés, a lakásbelső, az öltözködés és a táplálkozás vizsgálatával, még inkább kidomborodnak a nyelvhez kötődő folklórban, illetőleg a vele szorosan összefüggő hiedelemvilágban. A hiedelemvilág alapját az eredeti hazából hozott elemek rétege képviseli, amint az újabb szlovákiai szakirodalom alapján ez jól ki is tetszik. Fontos hatótényező az egyáltalán nem elzárkózó, hanem éppen ellenkezőleg, mozgékony és nyílt szlovákság néha igen távoli tájakra vezető gazdasági és kulturális kapcsolatainak rendszere. A kapcsolatok természetesen elsősorban a környező és együtt élő békési magyarsághoz fűződnek. Azonban, ha ezeknek a tényezőknek az ötvöződéséből öntörvényűen kialakult dél-tiszántúli szlovák népi kultúrára azt mondjuk, hogy „alföldies” jel-